

UNIwersytet Jagielloński w Krakowie
Wydział Matematyki i Informatyki
Instytut Matematyki

Piotr Bury

Najważniejsze własności liczby e oraz π . Od definicji do przestępności.

Praca magisterska napisana pod kierunkiem
doktora Zdzisława Pogody

KRAKÓW 2019

*Matematykiem jest ten, dla kogo wzór: $\int_{-\infty}^{+\infty} e^{-x^2} dx = \sqrt{\pi}$ jest tak oczywisty,
jak dla innych dwa razy dwa równa się cztery.*

William Thomson

Niniejszą pracę dedykuję osobom, które miały jakikolwiek wpływ na mój rozwój matematyczny, tj. m.in.: mgr Elżbiecie Krawczyk, dr hab. inż. Annie Kumanieckiej, dr hab. Marcie Kosek, dr. Zdzisławowi Pogodzie oraz dr Annie Widur. Niestety, margines jest zbyt mały, by ich wszystkich pomieścić. Chciałbym w szczególności podziękować również dr. Krzysztofowi Ciesielskiemu za to, że przez cały okres studiów, z ogromną cierpliwością, odpowiadał na szereg moich, często bardzo szczegółowych pytań i nigdy nie odmówił pomocy w sprawach związanych z matematyką.

Spis treści

Wstęp	5
1 Przygotowanie	8
1.1 Oznaczenia	8
1.2 Definicje i twierdzenia pomocnicze	8
2 Definicja i podstawowe fakty o liczbach e i π	16
2.1 Liczba e	16
2.2 Liczba π	22
3 Liczby e oraz π we wzorach matematycznych	26
3.1 Koło i kula. Archimedes	26
3.2 Koło i kula. Wersja współczesna	32
3.3 Najpiękniejszy wzór matematyki	38
3.4 Problem bazylejski	39
3.5 Wzór Wallisa	41
3.6 Wzór Stirlinga	44
3.7 Całka Gaussa	47
4 Niewymierność	52
4.1 Liczba e	52
4.2 Liczba e^2	54
4.3 Liczba π	56
4.4 Liczba π^2	60
5 Przestępność	64
5.1 Liczba e	64
5.2 Liczba π	69

6 Kwadratura koła	77
7 Uwagi końcowe. Czego jeszcze nie wiemy?	80
Bibliografia	82